

Birinci Dünya Savaşı Esnasında Çanakkale Cephesine Yapılan Ziyaretlere Dair Yeni Bir Belge

Muhammet KEMALOĞLU^{1,*}

Araştırma Makalesi

Takvim-i Vekayi
ISSN: 2148-0087

Basım (Published): 31.12.2024
Kabul (Acceptance): 22.08.2024
Gönderi (Submitting): 28.05.2024

Cilt (Vol): 12
No (Issue): 2
Sayfa (Pages): 68-83

Adres: ¹TRT Kurumu Genel
Müdürlüğü, Ankara, Türkiye.
ORCID: 0000-0001-7542-7517

*Sorumlu Yazar (Corresponding);
E-mail:
muhammetkemaloglu@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Muhittin Baha Pars, Çanakkale Cephesi, Bursa Sultanisi, Heyet-i Edebiye, Birinci Dünya Savaşı.

TELHİS (ÖZ)

Muhittin Baha Pars, Hicri 1300'de, Bursa'da doğdu. Babası, Ahmed Baba Tekkesi Şeyhi, Şeyh Bahâüddin Efendi, annesi Nâkiye Hanım'dır. Pars Beyler Sülalesi olarak tanınan 600 yıllık bir ailenin mensubudur. Bursa Belediye Başkanlarından Ahmet Muhtar Bey, öğretmen Vedide Baha Pars, Umur Pars, Ateş Pars akrabalarıdır. Büyük ağabeyi Mehmet Baha ilk Türk Opera bestecisidir. Diğer ağabeyi Hakkı Baha, Atatürk'ün Harp Okulu'ndaki sıra arkadaşı olup, Osmanlı'nın son cumhuriyetin ilk yıllarında siyaset, eğitim, cemiyet hayatında etkili olmuş şahsiyetlerdendir. Muhittin Baha Bey, avukatlık, öğretmenlik ve 5 dönem TBMM'de milletvekili olmuştur. Muhittin Baha Bey, Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale Cephesindeki durumu gözlemlemek, elde ettiği izlenimleri talebelerine anlatmak amacıyla, Maarif Nezareti ile Başkumandanlıktan izin ister. Yapmış olduğu başvuru yerinde görülür ve Muhittin Baha Bey Çanakkale Cephesine gider. Ele aldığımız belge Muhittin Baha Bey'in yapmış olduğu başvuru ile alakalıdır.

A New Document Concerning the Visits to the Çanakkale Front During the First World War

Research Article

ABSTRACT

Muhittin Baha Pars was born in 1300 Hijri in Bursa. His father is the Sheikh of Ahmed Baba Lodge, Sheikh Bahaattin Efendi, and his mother is Nakiye Hanım. He is a member of a 600-year-old family known as the Pars Beyler Dynasty. Ahmet Muhtar Bey, one of the Mayors of Bursa, and Vedide Baha Pars, Umur Pars and Ateş Pars, the teacher, are his relatives. His elder brother Mehmet Baha is the first Turkish Opera composer. His other brother, Hakkı Baha, was Atatürk's desk mate at the Military Academy and was one of the personalities who were influential in politics, education and social life in the first years of the last republic of the Ottoman Empire. Muhittin Baha Bey was a lawyer, a teacher and a member of parliament for 5 terms. Muhittin Baha Bey asked permission from the Ministry of Education and the Commander-in-Chief in order to observe the situation in the Çanakkale Front during the First World War and to tell his students about the impressions he had obtained. His application is seen on the spot and Muhittin Baha Bey goes to the Çanakkale Front. The document we discussed is related to the application made by Muhittin Baha Bey.

KEYWORDS

Muhittin Baha Pars, Çanakkale Front, Bursa Sultanisi, Delegation of Literature, First World War.

GİRİŞ

Çanakkale Muharebeleri denince herkesin aklına Mehmet Akif'in

“Korkma! Cehennem olsa gelen göğsümüzde söndürürüz, Bu yol ki Hak yoludur, dönme bilmeyiz, yürürüz! Düşer mi tek taşı sandın, harîm-i nâmûsun? Meğerki harbe giren son nefer şehîd olsun...”

ve

“Şu Boğaz harbi nedir? Var mı ki dünyâda eşi? En kesîf orduların yükleniyor dördü beşi, -Tepeden yol bularak geçmek için Marmara'ya- Kaç donanmayla sarılmış ufacık bir karaya...” mısraları gelir.

Birinci Cihan Harbi esnasında Çanakkale Cephesine bir çok ziyaret gerçekleştirilmiştir. Edirne Valisi Hacı Adil Bey cepheye birkaç kez gelmiştir. Sivas Komisyonu, Veliâht Yusuf İzzettin Efendi ve yazarlar da en tehlikeli cephe hatlarında henüz muharebeler devam ederken, 1915 içerisinde Çanakkale cephesini ziyaret etmiştir. Enver Paşa, Çanakkale cephesini tam 14 kez ziyaret etmiştir¹.

Bunun yanında Türk yazınında Çanakkale Muharebelerinin özel bir yeri vardır. Çanakkale bir milletin varlık ve yokluk çizgisinin son demlerindedir. Fedakârlık sadece mal veya mülkle yapılmamış, canlardan geçilmiştir. Bu nedenledir ki hem muharebe zamanı hem de sonrasında birçok yazın türünün esin kaynağı olmuştur. Ancak muharebeler zamanı Mehmet Akif Ersoy yurtdışındadır. 1914 yılı sonlarında, 4 ay boyunca, “Teşkilât-ı Mahsûsa görevlisi olarak Rus uyuğuna mensup askerlerin kamplarını ziyaret edip buradaki Müslüman esir askerlere içinde buldukları savaşın gerçek yüzünü anlatmak” için Berlin'e gider. İkinci Dünya Savaşı sırasında yaklaşık 47.000 mahkûm, Leusden ve Amersfoort sınırında bulunan Ulusal Anıt Kampta esir olarak tutulmuştur².

İbrahim Alâeddin Gövsa, Çanakkale Muharebelerini, “Cihan Harbine iştirâkimizin sâ'ikleri ve netîceleri ne olursa olsun Çanakkale kavgasının şi'ir ve 'azâmetini tesbîti ve onun ensâl-i müstakbeleye nakletmek millî bir borçtur. Bi'l-hassa bu borç; sahne-i harb görmek fırsatına nâ'il olanlar için elbette tezâ'if eder.”³ şeklinde izah eder. Sahra-yı harbi yerinde görmek bir insanlık ve vatan borcudur. Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı cephelerinden olan Çanakkale Muharebeleri esnasında, Çanakkale Muharebeleri'ne olan ilgi ve alakayı artırmak ve kamuoyunda var olan desteğin devamını sağlamak için Harbiye Nezaretince harp sahalarının tetkiki maksadıyla bir kısım ziyaretler düzenlenmiştir. Bu ziyaretler kapsamında bir vekil heyeti ve iki de ilmi-edebi heyet Çanakkale Cephesi'ni ziyaret etmiştir. İlk heyet, Mebûsân Meclisi ve Ayân Meclisi üyelerinden oluşan vekiller heyeti olup, Esat Paşa ve Mustafa Kemal

¹ Mustafa Onur Yardal, Türkiye ve dünya Tarihinin Değiştiği Yer Çanakkale'ye Dönüş, Bu Topraklar İçin Toprağa Düşenlerin İzinde, <https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/> Ocak 2021

² İlhan Karaçay, Hollanda'da, Esir Kampı'nda/ Şehitlikler..., <https://olaynet.net/hollandada-esir-kampinda-sehitlikler/> 2023

³ Beşir Ayvazoğlu, Edebî Heyet, <https://canakkalesavaslariansiklopedisi.com/content/edebi-heyet/>

başta olmak üzere cepheye birçok alanı görme imkânı bulmuştur. Cepheye gelen ikinci heyet ise edip ve sanatkârlar heyetidir⁴.

Enver Paşa'nın 6 Temmuz 1915'te "Vazifelerini, askerlerimiz gibi maatteessüf ciddi ve fedakarane ifaya muvaffak olamayan genç şair ve ediplerimizden bazılarını mevk-i harbe davet buyurmuşlardır. Aynı zamanda bir iki ressam, bir ili musikişinas, birkaç fotoğrafçı ve sinemada med'uvven sahne-i harbe azimet edeceklerdir. Arkalarında hakir renkte elbise ve kollarında beyaz zemin üzerine gayet zarif yapılmış yeşil yapraklardan ibaret bir nişan bulunacaktır⁵" şeklindeki bildiriyle, Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesi Müdürlüğüne yaklaşık otuz edip ve sanatkâra "Çanakkale harp sahalarını ziyaret ederek izlenimlerini ve harbin kendilerinde uyandırdığı duyguları halka ve gelecek nesillere aktarmaları" teklif edilmiştir. Müsait olan 17 edip/sanatçı, 11 Temmuz 1915 tarihinde Sirkeci garında hareket etmiştir⁶.

Çanakkale Cephesi'nde 5'inci Ordu birliklerini kapsayan on günlük bir gezi yapmıştır. Ordugâha gelen ve korgeneral Esat Paşayı ziyaret eden, sol kollarında çift yeşil defne dalından işaretle hâkî keten elbiseli edebi heyette, Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip Yöntem, Celal Sahir Erozan, Doktor Fikri Bey (sıhî ihtiyaçları istikmale memurdur), Erkân-ı harp (kurmay) binbaşısı Edip Servet Bey'le (sonradan İstanbul mebusudur-1926), Hakkı Süha Gezgin, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Hıfzı Tevfik Gönensay, İbrahim Alâeddin Gövsa, İbrahim Enis Behiç Koryürek, Mehmet Emin Yurdakul, Muhiddin Birgen, Musikişinas (bestekâr) Ahmet Yekta Madran, Müfit Ratıp, Müzik Öğretmeni Ahmet Rauf, Orhan Seyfi Orhon, Ömer Seyfettin, Ressam Çallı İbrahim, Ressam Nazmi Ziya Güran, Selâhaddin (eski Darüleytam müdürü), Yusuf Rızî Bel, Yüzbaşı Hulusi Bey (mihmandar), bir fotoğrafçı ile bir sinemacı bulunmaktadır. Müfit Ratıp Bey hastalandığı için geri dönmüştür⁷. Tetkik gezisine Abdülhak Hamid, Sami Paşazade Sezai, Cenab Şehabeddin, Süleyman Nazif, Tevfik Fikret ve Halit Ziya da davetli olsa da⁸. Ali Canip, Aka Gündüz ve Fuat Köprülü'nün geziye katıldığından bahsetmesine rağmen konu ile ilgili bir kayda ulaşamadık⁹.

Bahse konu dönemde Çanakkale Cephesine başka İttihat ve Terakki üyesinin de katıldığını görmekteyiz. Yine Çanakkale Cephesi bölgesine yapılan tetkik gezisi ile ilgili, "Cephedeki bu havanın yarattığı moral, başkomutanlıkta ve hükümet yetkililerince de kendisini göstermiş; Çanakkale Cephesine özel

⁴ Mavi Vatan (Mavi Vatan'dan Açık Denizlere Özel Ek).(2022). Edip Ve Sanatkâr Heyetinin Çanakkale Cephesini Ziyareti (Kılıçların Yanında Kalemlerin Nöbeti), Hazırlayanlar Dz.Kur.Alb. Selçuk Akarı, Dz.Bnb. A.Burak Kandaş, Editörler Dz.Yb. Savaş Güleröğlü, Dz.Bnb. Sait Irkörüçü, Dz.Bnb. İrfan Uygul, Mart, İstanbul,s.1-10.; Fırat Oruç, Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2017, s.54-55.

⁵ İkdâm, Sayı 6608, 11 Temmuz 1915, sayfa 1'den aktaran Ayvazoğlu, 2015, 11.; İsmail Erim Gülaçtı, "Osmanlı Resim Sanatı Ve Propaganda İlişkisi: Padişah Resimleri Ve Şişli Atölyesi", Yıldız Journal of Art and Design 4/1 (Haziran), 2017, s. 29-65.

⁶ Mavi Vatan,s.1-10.

⁷ Genç Osman Geçer, "Türk Ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti Ve Yansımaları", *Türkbilgi*, (31), 2016,s.189-204.; Fırat, Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, s.54-55.

⁸ Fırat, Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, s.54-55., Genç Osman Geçer, Türk ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti Ve Yansımaları, s.189-204.

⁹ Ali Canip, "Devirden hatıralar ", Yakın Tarimiz,nr.1, (1 Mart 1962),3-5. ; Mustafa Selçuk, "Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Harbiye Nezareti'nin "Çanakkale Kahramanlığını Yaşatma" Amaçlı Faaliyetleri". Avrasya İncelemeleri Dergisi 1, 2013, s. 195-242.

Takvim-i Vekayi

gezilerin yapılması sağlanmıştı. Bu gezilerin amacı, tarihte bir benzeri görülmemiş olan Çanakkale muharebelerini bir an önce tarihe mal etmek, kalem fırça erbabının katkılarıyla ölümsüzleştirmektir. Bunu sağlamak için yazarlardan, ozanlardan ve ressamlardan kurulu bir grubu Çanakkale Cephesinin değişik alanlarına götürdüler. Bu suretle gerek Çanakkale Harekât alanını ve bu alanda oluşan muharebe izlerini ve gerekse Mehmetçikleri bu insanüstü kahramanlıkları yerinde gösterdiler. Sonuçta pek çoğu hakikaten elbiseleri ve üzeri yeşil defne yapraklarıyla işlenmiş kol bantlarıyla yarı askeri bir kıyafete girmiş olan bu heyet üyeleri 11 Temmuz 1915 sabahı büyük sevinçle Sirkeci İstasyonu'na gelmişlerdi. Kendilerine Kurmay Binbaşı Edip Servet (Emekli Albay Edip Servet Tör) Yüzbaşı Hulusi (Edip Servet'in Kardeşi) Doktor Fikret'ten kurulu bir mihmandarlar grubu yol göstermek üzere görevlendirilmiş bulunuyordu. Geziye katılan üyelerin adları şöyleydi: Ağaoğlu Ahmet, Ali Canip (Yöntem), Celal Sahir, Ressam Çallı İbrahim, İbrahim Enis Behiç (Koryürek), Hakkı Baha, Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Hıfzı Tevfik, İbrahim Alaattin, Mehmet Emin (Yurdakul), Muhittin, Müfit Ratıp, Ressam Nazmi Ziya, Orhan Seyfi (Orhun), Ömer Seyfettin, Müzik Öğretmeni Ahmet Rauf, Yusuf Razi, bir sinemacı ve bir fotoğrafçı" katıldı şeklinde açıklama yapılır. Bahse konu kaynakta, Hakkı Baha (Süha) ismi geçmekte olup, Hakkı Süha, dönemin şair ve yazarlarından. Bir diğer Hakkı Baha Bey ise Hakkı Baha Pars'tır. Hakkı Bey ile ilgili kaynakları taradığımızda da iddia edildiği gibi Hakkı Baha Pars'ın Çanakkale gezisi intibalarını yansıtan "Siper İlhamlarından-Akın" adlı bir şiiri vardır. Hakkı Baha Bey, o tarihte Hüdâvendigâr Vilayeti İaşe Müdürü olarak görev yapmaktadır. Çanakkale'ye gelen heyetteki Hakkı Baha (Süha), Hakkı Baha Pars değildir. Ancak, geziye Bursa'dan Hakkı Baha Bey ve kardeşi Muhiddin Baha Bey'de katılmıştır¹⁰. Heyet-i Edebiye, 22 Temmuz 1915'te bölgeden ayrılır.

Çanakkale Cephesi'ne yapılan ikinci heyet ziyareti Eylül 1915'te 4'üncü Ordu Komutanı Cemal Paşa'nın girişimi ile Suriye-Irak-Filistin bölgelerinden gelen "Suriye Heyet-i İlmiye ve Edebiyesi/Arap İlim Heyeti" tarafından gerçekleştirilmiştir¹¹. Heyet 22 Ekim günü Mustafa Kemal'i de ziyaret etmiş, Ebabil gazetesi sahibi Hüseyin el-Habbal, Mustafa Kemal için yazdığı bir şiiri okumuştur¹². Çanakkale Muharebeleri sırasında karşılıklı Psikolojik Harp faaliyetleri yapılmış, uçaklar vasıtası ile propaganda mektupları atılmıştır. Cephe gerisindeki halkı etkilemek ve motivasyonunu artırmak maksadıyla Osmanlı Hükümeti tarafından iç politikaya yönelik propaganda faaliyetleri de yürütülmüştür. Bunlardan biri olan ve Harbiye Nezareti'nce yayınlanan Harp Mecmuası ve Donanma Mecmuası gibi yayınlarla cepheleden görseller ve yazılar paylaşılmıştır¹³.

¹⁰ Muhammet Kemaloğlu, Hakkı Baha Pars: Hayatı ve Eserleri (1879-1942), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anlara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 2022, s.80-82

¹¹ Mustafa Şahin, "Çanakkale cephesinde Türk Ordusunun Personel (İnsan Kaynakları) Yönetimi Faaliyetleri", 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Ulusal Sempozyum 28-29 Nisan 2015 İstanbul 2015, s.85-122.

¹² Mustafa Onur Yardal, Türkiye ve Dünya Tarihinin Değiştiği Yer Çanakkale'ye Dönüş, Bu Topraklar İçin Toprağa Düşenlerin İzinde, <https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/> Ocak 2021

¹³ Mustafa Şahin, "Çanakkale Cephesinde Türk Ordusunun Personel (İnsan Kaynakları) Yönetimi Faaliyetleri", 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Ulusal Sempozyum 28-29 Nisan 2015 İstanbul 2015, s.85-122.

Muharebe sahasını sadece Türk heyetler ziyaret etmemiş, Çanakkale muharebeler esnasında ölen Yarbay Charles Doughty-Wylie'nin mezarını ziyaret eşi Lilian Wylie ziyaret etmiştir. Yine 1917'de Alman Kayzeri Wilhelm ve Bulgar Prensi Kiril, yanında General N. Zhekov, General R. Petrov ve diğer subaylardan oluşan bir askerî delegasyonla önce İstanbul'a gelmiş, Sadrazam Talat ile görüştüktan sonra Yarımada'yı ziyaret ederek Liman von Sanders eşliğinde harp sahasında incelemelerde bulunmuştur¹⁴.

Bursa Mekteb-i Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey ve Çanakkale Cephesini Ziyaret Etme Teşebbüsü

Çanakkale'ye cephe hattını tetkik için muallimler de gitmiş. Bunlardan birisi de Bursa Lisesi Edebiyat Öğretmeni Muhyiddin Baha Bey'dir. " Milletimizin kahramanlık hikâyelerini gözlemlemek ve dönüşümde talebeye nakletmek üzere saha-i harbe gitmek istiyorum." diyerek Maarif Nezaretine dilekçesini göndermiştir. Bunun üzerine Maarif Nezareti 3 Ağustos 1915 tarihinde Harbiye Nezaretine gönderdiği yazıda Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey, "...milletimizin kahramanlık hikâyelerini gözlemlemek ve bilahare talebeye nakledebilmek üzere saha-i harbe gitmek arzusunu izhar ediyor. Maarif Nezaretince izin verileceğinden Çanakkale saha-i harbine gidebilmesi için icap eden muamelenin ifası"...¹⁵ için Sahra-yi Harbi yerinde görmek ister ve bu isteği Nezaretçe uygun görülür.

Böylece Muhiddin Baha Bey, Çanakkale Cephesi tetkik faaliyetine iştirak eder.

---

¹⁴ ¹⁴ Mustafa Onur Yardal, Türkiye ve Dünya Tarihinin Değiştiği Yer Çanakkale'ye Dönüş, Bu Topraklar İçin Toprağa Düşenlerin İzinde, <https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/> Ocak 2021

¹⁵ Muhammet Kemaloğlu, Hakkı Baha Pars: Hayatı ve Eserleri (1879-1942), Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anlara: Ankara Hacı Bayram Veli 71 Üniversitesi, 2022, s.80-82.; DABCA, FN: MF.MKT..K:1210.G:84.SR:1.2-3-4.

**Bursa Mekteb-i Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'in
Askerlerimizin Yaptıkları Fedakârlıkları Yerinde Görüp Daha Sonra
Talebelerine Anlatmak Üzere Harp Mıntıkasına Gitme İsteğinin Kabul
Edilip Çanakkale'ye Gitmesine İzin Verildiğine Dair**

Bi¹⁶

Maarif-i Umumiye Nezâreti
Kalem-i Mahsusa
Hususi Numro 444
Umumi Numro 195404

Hülasa

Muhyiddin (Muhiddin) Baha Bey'in
Cephe-yi Harbiye Kıtaâtine

Harbiye Nezâreti Celilesine

Devletlü Efendim Hazretleri

Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey milletimizin âsar-ı hamasetini müşahade ve bi'l-ahare talebeye nakl ve hikâye eylemek üzere sahne-i harbe azimet arzusunu izhar ediyor. Nezâret-i 'âcizice muma-ileyhe mezuniyet verileceğinden Çanakkale Cephe-i harbine azimet edilebilmesi için icab eden muamelenin ifa ve inbâsı hususuna müsaade-i aliyye-i cenab-ı nezâretpenahileri şayan buyurulmak babında emr ü ferman hazret men lehü'l- emrindir.

Fî 21 Ramazan sene 333 ve Fî 21 Temmuz sene 331

Maarif-i Umumi Nazırı

¹⁶Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.001.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

	Mübeyyizin İmzası	Osmanlı Ordu-yu Hümayunu Başkumandanlığı Vekâleti Şube Maarif-i Umumiye Nezâreti Celilesine		Evrak Odasını Numrosu
	Tarih-i Tebyiz		2/14016	Şubenin Numrosu
3577	Mübeyyeze Konulan Numro			Müsveddenin İmzası
	Mukabelecinin İmzası		Müsvedde 26/5/31	Tarih-i Tesvidi
	Mukabele Tarihi			Kalem Odasının Numrosu
21/5/31 tarih ve 444 hususi 195454 umumi numrolu tezkire-i ....lerine cevabdır:				Tezkire
Sahne-yı harbe azimet arzusunu izhar eden Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in Karargâh-ı Umumi İstihbarat Şubesine izâmı rica olunur ¹⁷ .				

¹⁷ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.002.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Sevk veya keşide		Maarif Nezaretine Bursa					Telgrafnameyi getirene bahşis verilmeyecektir.			Ahz			
		Numro			Devlet-i Osmaniye Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti		75		Sıra numarası				
		18 Mart Tarih					Gemlik		Vasıta merkezi				
		Öğleden Evvel		Saat		Dakika 11		Hükümet muhaberat-ı telgrafiyyeden dolayı bir gûna mesuliyet kabul etmez.			Tarih		
		Sonra				Öğleden Evvel		Saat			Dakika		
						Memur imzası:		Sonra			Memur imzası:		
				Öğleden Sonra		M: Öğleden Evvel							
								24 Aded-i Kelimat			5323:Numara		Bursa:Mahrec
De .	No .	Mots	Date	H	Saat	Dakika	İşarât-ı muhtemile	Tarik					
Voie		indications éventuelles		M									
<p>Bursa Maarif Müdüriyetine Sahne-i harbe azimet arzusunu izhar Sultani Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Beyin Karargâh-ı umumi istihbarat şubesine müracaat etmesi üzerine buraya izâmı. Fî 25 Temmuz sene 331 Nazir namına¹⁸</p>													

¹⁸ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.003.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti¹⁹

Şube

Numro

Balada fotoğrafını Karargâh-ı Umumi İstihbarat ve Matbuat Şubesi müdüriyeti mührüyle memhur Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in askerlerimizin asar-ı hamasetini bizzat müşahade ve bilahare talebeye nakl ve hikâye eylemek üzere saha-yi harbe azimetine müsaade olunmasını Maarif-i Umumiye Nezâret-i Celilesinden beyan buyurulduğundan bu hususta muma-ileyhin mazhar-ı teshilat ve muavenet olunması Başkumandan vekili paşa hazretlerinin emirleri iktizasındadır.

Fî 15 Ağustos sene 331

---

¹⁹ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.004.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Osmanlı Ordu-yu Hümayunu
Başkumandanlığı Vekâleti²⁰

Seyâhat 8

Şube

Seyâhat

2

Numro

Balada fotoğrafını Karargâh-ı Umumi İstihbarat ve Matbuat Şubesi müdüriyeti mührüyle memhur Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in askerlerimizin asar-ı hamasetini bizzat müşahade ve bilahare talebeye nakl ve hikâye eylemek üzere saha-yi harbe azimetine müsaade olunmasını Maarif-i Umumiye Nezâret-i Celilesinden beyan buyurulduğundan bu hususta muma-ileyhin mazhar-ı teshilat ve miavenet olunması Başkumandan vekili paşa hazretlerinin emirleri muktezâsındandır.

Avdet-i vesika karargâh-ı umumiye iade edilecektir.

Fî 15 Ağustos sene 331

Muma-ileyh 17 Ağustos sene 331 tarihinde Ordu Karargâhına muvasalat ve 22 Ağustos sene 331 tarihinde Dersaadete müteveccihet hareket eylemişlerdir.

Fî 22 Ağustos 331

Re'isi

Erkan-ı Harbiye Müdüriyet-i Umumiyesi İstihbarat Re'isi

²⁰ Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH. EUM. VRK. 00025.00049.005.; Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49.

Takvim-i Vekayi

Harpte yaşananları nakletmek üzere cepheye gitmek isteyen Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey'in Karargah-ı Umumi İstihbarat Şubesi'ne müracaat etmek üzere gönderilmesi²¹

Dersaadet Telgrafhanesi Mektubi Kalemî [Mühür içindeki yazı]

Sevk veya keşide	Maarif Nezaretine Bursa					Telgrafnameyi getirene bahşış verilmeyecektir.			Abz	
	Numro		Devlet-i Osmaniye Posta ve Telgraf ve Telefon Nezareti			96	Sıra numarası			
	18 Mart Tarih						Vasita merkezi			
	Öğleden Evvel	Saat	Dakika	Hükümet muhaberât-ı telgrafiyeden dolayı bir gûna mesuliyet kabul etmez.			18	Tarih		
	Sonra			Öğleden Evvel	Saat 1	1	Dakika 27			
			Memur imzası:	Sonra				Memur imzası:		
		Öğleden Sonra		M: Öğleden Evvel						
					29 Aded-i Kelimat	7458:Numara	Bursa:Mahrec			
De.	No	Mots	Date	H	Saat	Dakika	18 İşarât-ı muhtemile	Tarik		
Voi		indications éventuelles		M						
Milletimizin asar-ı hamasetini müşahade ve avdetimde talabeye nakl etmek üzere sahne-i harbe gitmek istiyorum. Müsaade ve Harbiye Nezareti nezdinde delalet edilmesini istirham ederim. Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Harbiye Nezâretine Kalem 219 7950										

²¹ MF.MKT. / 1210.84.1-4. (H-21-09-1333)

Takvim-i Vekayi

Şube

Müzekkere ve Karanâme Numarası

Maarif-i Umumiye Nezâreti Kalem-i Mahsus Dairesine Mahsus Müsvedde

Umumi Dosya Numarası
195454

Hususî Dosya Numarası
444

.....

..... Dosya Evveliyatı

Tebyiz Tarihi	Tesvid Tarihi	Müsvedde	Mümeyyiz	Hülâsası	Muharrerat-ı Varidenin			Esas numarası
					Nev'i	Tarihi	Numarası	
21 Nisan 33 21 Temmuz 33	10 331							
Bihî Harbiye Nezâret-i Celilesine Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey, milletin asar-ı hamasetini müşahade ve bi'l-ahire talabeye nakl-i hitabe eylemek üzere sahne-i harbe azimet arzusuyla izhar ediyor. Nezaret-i Harbiye mumaileyhe mezuniyet verileceğinden Çanakkale Cephesine azimet eyleyebilmesi için icab eden muamelenin ifa ve inbası hususuna müsaade-i aliyye-i cenab-ı nezaretpenahileri şayan buyurulmak babında								Muamele Muhtırası

Takvim-i Vekayi

Dersaadet
26/5/31

bihi Osmanlı Ordu-yı Hümâyünü
Başkumandanlık Kalemî

25

Şube
Numara
3077

Maaarif-i Umumiye Nezâreti Celilesi Cânib-i Âlisine

Devletlü Efendim Hazretleri

31/5/31 tarih ve 444 hususi 195404 umumi numaralı tezkire-i nezaretpenahilerine cevaptır:

Sahne-i harbe azimet arzusuna izhar eden Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'in Karargah-ı Umumi İstihbarat Şubesine izâmı rica olunur. Ol babda emr-ü ferman hazretmenlehül emrindir.

Başkumandanlık Vekaleti

Erkân-ı Harbiyesi İstihbarat Şubesi

Müdürü

Kalem-i Mahsusa Fi 25 Temmuz 331

8076

Takvim-i Vekayi

Şube

Müzekkere ve Karanâme Numarası

Maarif-i Umumiye Nezâreti Kalem-i Mahsus Dairesine Mahsus Müsvedde

Umumi Dosya Numarası
195586

Hususî Dosya Numarası
459

Dosya Evveliyatı

Tebyiz Tarihi	Tesvid Tarihi	Müsvedde	Mümeyyiz	Hülâsa	Muharrerat-ı Varidenin			Esas numarası
					Nev'i	Tarihi	Numarası	
25 Nisan 33 25 Temmuz 33	25 Nisan 33						8076	
Bihi								Muamele Muhtırası
Hüdâvendigâr Maarif Riyâsetine								
Sâhne-i Harbe azimet arzusunu izhâr eden Sultaniye Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'i Karargah-ı Umumi İstihbarat Şubesine müracaat etmek üzere buraya izamı.								

KAYNAKÇA

Ali Canip. (1962). "Devirden Hatıralar ", Yakın Tarimiz,nr.1, 1 Mart,3-5.

Ayvazoğlu, Beşir, Edebî Heyet, Erişim tarihi: 2023.09.25,
<https://canakkalesavaslariansiklopedisi.com/content/edebi-heyet/>

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), DH.EUM.VRK./25-49. (DH.EUM.VRK._25-49_1 H-19-11-1333-Bursa Mekteb-i Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhiddin Baha Bey'in Askerlerimizin Yaptıkları Fedakarlıkları Yerinde Görüp...).

Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (COA), MF.MKT.1210.84.1-4. (MF.MKT._1210-84_1-H-21-09-1333-Harpte Yaşananları Nakletmek Üzere Cepheye Gitmek İsteyen Bursa Sultanisi Edebiyat Muallimi Muhyiddin Baha Bey....).

Geçer. G.O.(2016). "Türk Ediplerin Çanakkale Cephesini Ziyareti ve Yansımaları", *Türkbilgi*, (31), s. 189-204.

Gülaçtı, İ.E.(2016). "Osmanlı Resim Sanatı Ve Propaganda İlişkisi: Padişah Resimleri Ve Şişli Atölyesi", *Yıldız Journal of Art and Design* 4/1 (Haziran), 27, s.29-65.

İkdam, Sayı 6608, 11 Temmuz 1915, sayfa 1'den aktaran Ayvazoğlu, 2015, 11.

Karaçay, İ. Hollanda'da, Esir Kampı'nda/ Şehitlikler..., Erişim tarihi: 2023.09.25,
<https://olaynet.net/hollandada-esir-kampinda-sehitlikler/>

Kemaloğlu, M.(2022). Hakkı Baha Pars: Hayatı ve eserleri (1879-1942), Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anlara: Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, s.80-82.

Mavi Vatan (Mavi vatan'dan açık denizlere özel ek), Edip Ve Sanatkâr Heyetinin Çanakkale Cephesini Ziyareti (Kılıçların Yanında Kalemlerin Nöbeti),Hazırlayanlar Dz.Kur.Alb. Selçuk Akarı, Dz.Bnb. A.Burak Kandaş, Editörler Dz.Yb. Savaş Güleroglu, Dz.Bnb. Sait İrkörücü, Dz.Bnb. İrfan Uygul, Mart, İstanbul, 2022, s.1-10.

MF.MKT. / 1210.84.1-4. (H-21-09-1333)

Oruç, F. (2017) Çanakkale Savalarında Düşman Algısının Basına Ve Yazına Yansımaları, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale,s.54-55.

Selçuk, M. (2013)."Birinci Dünya Savaşı Sürecinde Harbiye Nezareti'nin "Çanakkale Kahramanlığını Yaşatma" Amaçlı Faaliyetleri". *Avrasya İncelemeleri Dergisi* 1, s. 195-242.

Şahin, M.(2015).“Çanakkale cephesinde Türk ordusunun personel (insan kaynakları) yönetimi faaliyetleri“, 100'üncü Yılında Çanakkale Zaferi Sempozyumu Ulusal Sempozyum 28-29 Nisan 2015 İstanbul, s.85-122.

Yardal, M. O.(2023).Türkiye ve dünya tarihinin değiştiği yer Çanakkale'ye dönüş, bu topraklar için toprağa düşenlerin izinde, Erişim tarihi: 2023.09.25,
<https://tarihdergi.com/bu-topraklar-icin-topraga-dusenlerin-izinde-canakkaleye-donus/>